

Recursos gràfics per crear imaginaris lliures de violències

VI PREMI JOVE DE CÒMIC SANT MARTÍ

**PER A LA PREVENCIÓ I ERRADICACIÓ
DE LA VIOLÈNCIA MASCLISTA**

Ajuntament de
Barcelona

ÍNDEX DE CONTINGUTS

El premi

Personatges, rols i estereotips

La representació visual dels personatges

La creació del teu personatge o personatges

La representació de les violències masclistes

El significat de la història

Introducció al llenguatge del còmic

Tipus de plans

Angulació

La representació del moviment

Globus de text o bafarades

Anàlisi d'obres

Materials complementaris

Les imatges d'exemple provenen d'obres que han participat en anteriors edicions del Premi Jove de Còmic Sant Martí. En cas que no, es marca amb un * i s'indica la procedència.

EL PREMI

PER QUÈ AQUEST PREMI?

Ja portem cinc edicions d'aquest premi amb el qual joves de la ciutat de Barcelona podeu expressar les vostres visions sobre les discriminacions de gènere i contribuir a la lluita contra les violències masclistes.

Insults i acudits sexistes, assetjament al carrer i a les xarxes socials, agressions sexuals, maltractament físic i psicològic... són algunes de les formes de violència que viuen especialment les dones, i que sostenen un sistema que col·loca els homes en una situació de poder i privilegis. Les idees i actituds que la fomenten, així com les discriminacions per motius d'orientació sexual i identitat de gènere, estan presents en tots els àmbits de la vida.

Els còmics, com la resta de manifestacions culturals, poden ajudar a prevenir-les, però sovint reforcen prejudicis i estereotips, i normalitzen agressions i desigualtats. Necessitem històries i imatges alternatives que transformin els imaginaris, s'oposin a tota mena d'opressió i defensin l'equitat, el respecte a la diversitat i la justícia social.

Per això, el Districte de Sant Martí i la Direcció de Feminismes i LGTBI de l'Ajuntament de Barcelona, amb la col·laboració del Consell de Dones de Sant Martí i Biblioteques de Sant Martí, convoquen anualment el Premi Jove de Còmic Sant Martí per a la prevenció i erradicació de la violència masclista.

Aquest premi té com a finalitat sensibilitzar adolescents i joves sobre el fenomen de la violència masclista i implicar-los en la lluita per l'erradicació de les discriminacions de gènere i en la creació de nous imaginaris igualitaris i no sexistes a través del llenguatge del còmic, en el marc de la cultura de la pau i de la no-violència.

Els còmics han de tenir com a finalitat denunciar el fenomen de la violència masclista i contribuir a la seva prevenció i erradicació, tot mostrant les desigualtats i discriminacions per raons de gènere.

El Premi compta amb la col·laboració de l'Escola Joso —Centre de còmic i arts visuals—, Norma Editorial i Trama SCCL.

Les persones joves teniu un paper protagonista en la construcció d'una societat lliure de violència masclista. T'animes a combatre-la a través del còmic?

QUI S'HI POT PRESENTAR?

- ▶ Noies i nois fins a 25 anys que visqueu, estudeu o treballeu a la ciutat de Barcelona.
- ▶ Et pots presentar de forma individual o en grup.

COM HA DE SER EL TEU CÒMIC?

- ▶ Ha de denunciar les violències masclistes i servir per a la seva prevenció.
- ▶ Ha de ser una historieta d'entre una i quatre pàgines i tenir, com a mínim, dues vinyetes.
- ▶ L'estil i el tractament són totalment lliures. Pots presentar-la en blanc i negre o color, en català o castellà.

QUÈ ES VALORARÀ?

- ▶ La capacitat del còmic per denunciar les discriminacions de gènere.
- ▶ La potència de l'obra com a eina de sensibilització.
- ▶ L'ús de la narrativa del còmic en la construcció del missatge contra les violències masclistes.

QUIN ÉS EL PREMI?

- ▶ En la categoria A (per a joves d'entre 16 i 25 anys): 1.000 € i un lot de còmics i novel·les gràfiques.
- ▶ En la categoria B (per a menors de 16 anys): una tauleta gràfica, un curs intensiu de còmic, un lot de material gràfic especialitzat i un lot de còmics i novel·les gràfiques.
- ▶ Hi haurà també un premi del públic per a cada categoria: un curs intensiu de còmic i un lot de còmics i novel·les gràfiques.

COM PUC PARTICIPAR?

- ▶ Al [web del Premi](#) hi ha tota la informació que necessites: podràs veure les obres presentades a les anteriors edicions, consultar les bases del Premi i el procediment per concursar i estar al dia de totes les novetats sobre la convocatòria.
- ▶ El termini de presentació d'obres s'anunciarà pròximament.
- ▶ Les obres guardonades es donaran a conèixer en l'acte de lliurament de premis en una data que es difondrà pròximament.

PERSONATGES, ROLS I ESTEREOTIPS

L'elecció i definició dels personatges són aspectes fonamentals en la creació d'un còmic. La tria que fem determina en gran part el significat final de la narració.

La princesa republicana. Adriana Gonzalez Verdera. Edició 2017

La gran majoria de personatges són caracteritzats en funció del seu sexe i molts responen a visions estereotipades de la masculinitat i la feminitat. Els homes es mostren actius, valents, durs i agressius. Les dones, passives, porugues, sensibles i delicades.

Per saber si un relat és sexista només cal invertir el sexe dels personatges: si canvia el significat de la història vol dir que homes i dones compleixen rols diferenciats i probablement desiguals.

Trencant barreres. Maria Sannino Mezquita i Sofia Sannino Mezquita. Edició 2020

Tampoc la presència d'uns i altres sol ser equitativa. El personatge protagonista, el personatge central amb el qual més ens identifiquem i empatitzem, sol ser un home blanc i heterosexual. Les dones acostumen a jugar un paper secundari, com a suport i objecte de desig de l'heroi. Específicament en els còmics, s'han creat algunes postures impossibles exclusives dels personatges femenins que permetin mostrar pits i cul alhora. Als personatges femenins, normalment, també se'ls vesteix de manera que cosifiquen a aquest personatge, donant més importància a la seva aparença física que a la seva personalitat.

Però cada vegada més, les superheroïnes omplen les vinyetes per salvar el món alhora que combaten prejudicis. Al mateix temps, personatges diversos emergeixen de les pàgines dels còmics per trencar estereotips i qüestionar rols i identitats de gènere.

Violeta. Marta Fanega Valencia. Edició 2016

No pararem - Claudia Lanuza Gabasa i Laia Tapias Corral. Edició 2018

ESTRATÈGIES D'ANÀLISI

EL TEST DE BECHDEL

*Dykes to Watch Out For. Alison Bechdel, 1985.

En la tira còmica *The Rule*, un dels personatges femenins diu que només accedeix a veure una pel·lícula si aquesta compleix les condicions següents:

- ▶ A la pel·lícula hi surten com a mínim dos personatges femenins amb nom propi.
- ▶ Aquests personatges han de parlar l'una amb l'altra en algun moment.
- ▶ Llur conversa ha de tractar sobre quelcom que no sigui un home.

Si s'apliquessin a la inversa (és a dir, als homes), aquestes tres simples regles donarien com a resultat que pràcticament totes les pel·lícules estrenades acompleixen el requisit per als homes. Per altra banda, resulta sorprenent la quantitat de pel·lícules que no superen el test.

EL PRINCIPI DE LA BARRUFETA

El principi de la barrufeta és un fenomen que es produeix en alguns universos culturals de ficció (com en sèries de televisió, videojocs, còmics o literatura), que consisteix en el fet que en el grup de persones que hi apareix, els membres masculins solen tenir alguna característica que els defineixi (com en els barrufets, per exemple, el filòsof, el que canta malament, el bromista, el que té mala sort, el jardiner, etc.) mentre que només hi ha un membre femení, la particularitat del qual és ser dona o noia i que no té cap altra característica especial (com en la comunitat dels barrufets, la barrufeta). En algunes llengües (com en anglès, castellà i francès), aquest personatge té el seu nom en diminutiu, al contrari dels noms dels seus companys, i de fet és habitual en aquest fenomen que el membre femení sigui una noia jove, mentre que els masculins poden tenir diferents edats. No sempre té nom, i és habitualment "la noia".

LA REPRESENTACIÓ VISUAL DELS PERSONATGES

En un còmic la definició d'un personatge depèn, en bona part, de la seva representació visual. Com és físicament? Quina cara i quin cos té? Com va vestit? Quines postures fa? També en el traç i el dibuix pot haver-hi sexisme.

Muses. Adriana González Verdera. Edició 2018

Si comparem personatges masculins i femenins, veiem que els segons han de respectar uns canons de bellesa més estrictes. El rostre de les dones ha de ser agradable i el cos, proporcionat. A més, la forma de modelar, col·locar, vestir i mostrar els seus cossos sovint les cosifica i les converteix en objectes sexuals al servei de la mirada masculina. Un exemple evident el trobem en la representació visual de moltes superheroïnes.

La manera estereotipada de dibuixar homes i dones accentua les diferències físiques entre uns i altres i potencia la idea que tenim cossos oposats i complementaris. Aquestes representacions reforcen el model dominant de relacions

heterosexuals i els mites de l'amor romàntic, com el de la mitja taronja, i ignoren la diversitat sexual i afectiva.

Malgrat tot, altres còmics han qüestionat la pressió estètica a la qual són sotmeses les dones, han mostrat corporalitats diverses al marge dels canons establerts i han narrat altres formes de ser i de viure l'amor, les relacions o la sexualitat.

NO LI DONEM LA MÀ A LA VIOLÈNCIA MASCLISTA, PLANTEM-LI CARA!

No li donem la mà a la violència masclista. Elisabet Nel·lo Tubau. Edició 2017

LA CREACIÓ DEL TEU PERSONATGE O PERSONATGES

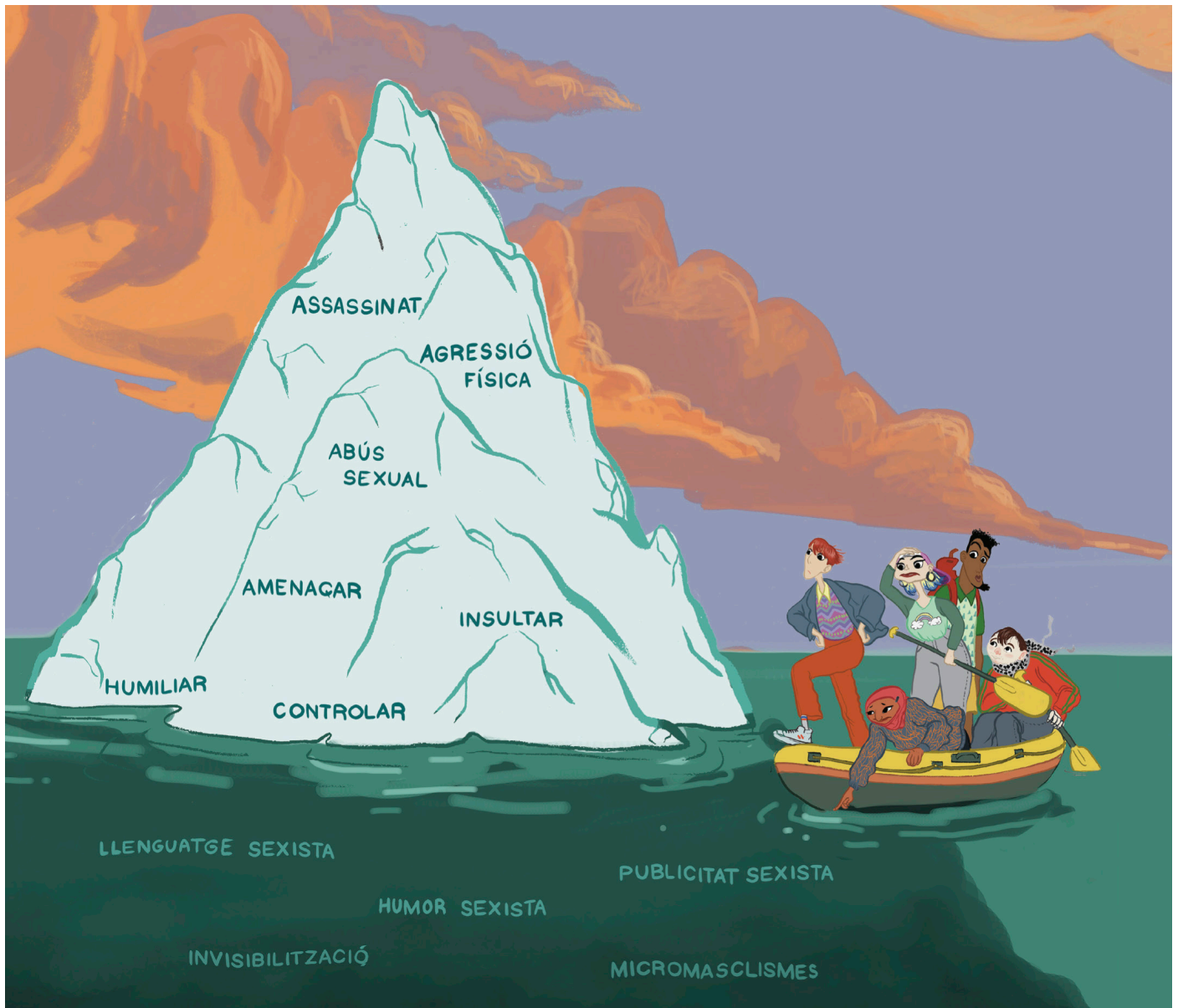
A continuació, trobaràs una sèrie de preguntes que et poden ajudar en la creació del personatge o personatges:

- ▶ Què caracteritza el teu personatge? Com es defineix?
- ▶ Com és i com es comporta? Quina aparença té? Com és el seu cos, com vesteix, quines postures adopta, com es mostra davant del món?
- ▶ És un personatge femení, masculí o no s'identifica amb cap dels dos gèneres?
- ▶ És un protagonisme únic o compartit amb altres personatges?
- ▶ A la teva història, quin paper hi juguen les dones? Els personatges són tots semblants o tenen diverses edats, orígens nacionals i/o ètnics, estatus econòmics, creences, expressions de gènere, orientacions sexuals i/o diversitat funcional? Mostres diverses formes de ser, estimar o relacionar-se sexualment?
- ▶ Tingues en compte també les circumstàncies del personatge: quin lloc ocupa al món? Com el tracta la gent que l'envolta? Com es mostra i reacciona davant de la societat?
- ▶ Quin conflicte té? A què o a qui s'enfronta a la història: a un sol personatge antagonista, a un grup de persones o a la societat en el seu conjunt?

LA REPRESENTACIÓ DE LES VIOLÈNCIES MASCLISTES

Hi ha moltes tipologies de violència masclista i les formes explícites d'abús i agressió són només la punta d'un iceberg sota la qual s'amaguen moltes altres coses...

La violència masclista no sempre s'ha representat en els còmics. I, quan es fa, sovint reforça mites i estereotips. Alguns la suavitzen. Altres exploten la vessant més xocant i morbosa. Molts se centren en la violència física en l'àmbit de la parella i ignoren altres tipologies d'abusos i agressions. La gran majoria la presenten com un fet aïllat i obvien les causes socials i culturals que mantenen les violències. Als agressors els pinten com a éssers forts i impulsius. A les dones, com a víctimes atemorides i febles, incapaces de defensar-se.

Tanmateix, cada cop més apareixen historietes que inclouen personatges femenins forts i agressius. Aquestes figures trenquen amb l'estereotip de la dona desvalguda i reivindiquen el seu dret a l'autodefensa però encara no qüestionen la violència com a principal forma de resoldre conflictes.

Per sort, hi ha també obres que utilitzen el llenguatge del còmic per reflexionar sobre la complexitat de la violència de gènere, que ens implica a tots i totes, i les seves múltiples causes i tipologies. Altres mostren dones empoderades i organitzades, capaces d'aturar la violència a través de l'acció col·lectiva.

LA VIOLENCIA MASCLISTA NEIX MOLT ABANS DEL PRIMER COP.
HEM DE PARAR-LA ABANS QUE TINGUI L'OPORTUNITAT DE COMENÇAR.
DAVANT QUALSÈVOL TIPIUS D'AGRESSIÓ MASCLISTA, **ACTUA I DENUNCIA!**

Qüestió de tothom. Alexandra Díaz Hage i Paula Díaz Hage. Edició 2017

El camí de la dona. Pau Esparó Larrérgola. Edició 2015

La resposta. Lorena Jara i Núria Mochón. Edició 2015

Mi lucha, nuestra lucha. Valeria Bazán Molero. Edició 2018

Respondre les següents preguntes et pot ajudar a pensar en el teu còmic:

- ▶ Quin tipus de violència mostraràs? On té lloc? Es produeix en l'àmbit privat o públic?
- ▶ Qui la genera: un individu, un grup de persones, una institució o la societat en el seu conjunt?
- ▶ Sobre qui s'exerceix i com reacciona la persona agredida?
- ▶ Amb quines característiques i amb quina actitud representaràs els personatges que protagonitzen la situació? Des de quina perspectiva?
- ▶ Què vols dir amb la teva il·lustració? La manera de dibuixar-ho us ajuda a expressar-ho?

EL SIGNIFICAT DE LA HISTÒRIA

No importa com de fantasiosa sigui una historieta. Totes expressen una visió de la societat, defensen uns valors i transmeten uns determinats missatges. Amb l'elecció de la temàtica, posem el focus sobre allò que considerem important. Moltes obres utilitzen el sexe, la violència o l'amor romàntic de forma desproporcionada per atreure el públic i passen per alt altres aspectes importants com ara la cura i el benestar de les persones en les diferents etapes de la vida o la defensa dels drets humans. A més, la indústria del còmic ha tendit a ignorar les lectores, prioritza les històries d'acció dirigides al públic masculí. Els aspectes de la vida relacionats amb les dones, així com la diversitat de gènere, sexual i afectiva, han estat ignorats o directament prohibits.

Destápatel/Arnau Jalón García. Edició 2018

¡ÚNETE!

Com acaba la teva història? Què ens transmet? Els finals de moltes obres fomenten mites i estereotips, reforcen els valors associats al masclisme i l'heterosexualitat obligatòria i normalitzen la violència. Tot i així, molts altres còmics i novel·les gràfiques donen valor als diversos àmbits de la vida que s'associen a les dones i narren les múltiples formes que tenim de ser i d'estimar.

Les següents preguntes et poden ajudar a definir la teva història:

- ▶ Des de quina perspectiva narraràs la història i mostraràs l'acció?
- ▶ Com reacciona el personatge protagonista davant del que li passa?
- ▶ Com acaba el relat? Quin és el missatge que vols transmetre? Fomenta l'equitat de gènere i la cultura de la pau i la no-violència? La història et serveix per expressar-lo?
- ▶ Com utilitzem el traç i el color? I la mida i la posició de les figures? Et serveixen per a expressar la teva visió sobre allò que estàs il·lustrant?

INTRODUCCIÓ AL LENGUATGE DE CÒMIC

El còmic és un mitjà d'expressió artística que es caracteritza per la integració de text i imatges.

La **vinyeta** és la unitat mínima de narració del còmic, i està integrada per dues parts:

- ▶ Les imatges (plans, angulació, moviment, gestos).
- ▶ El missatge verbal (veu de la persona narradora, diàlegs, pensaments i onomatopeies).

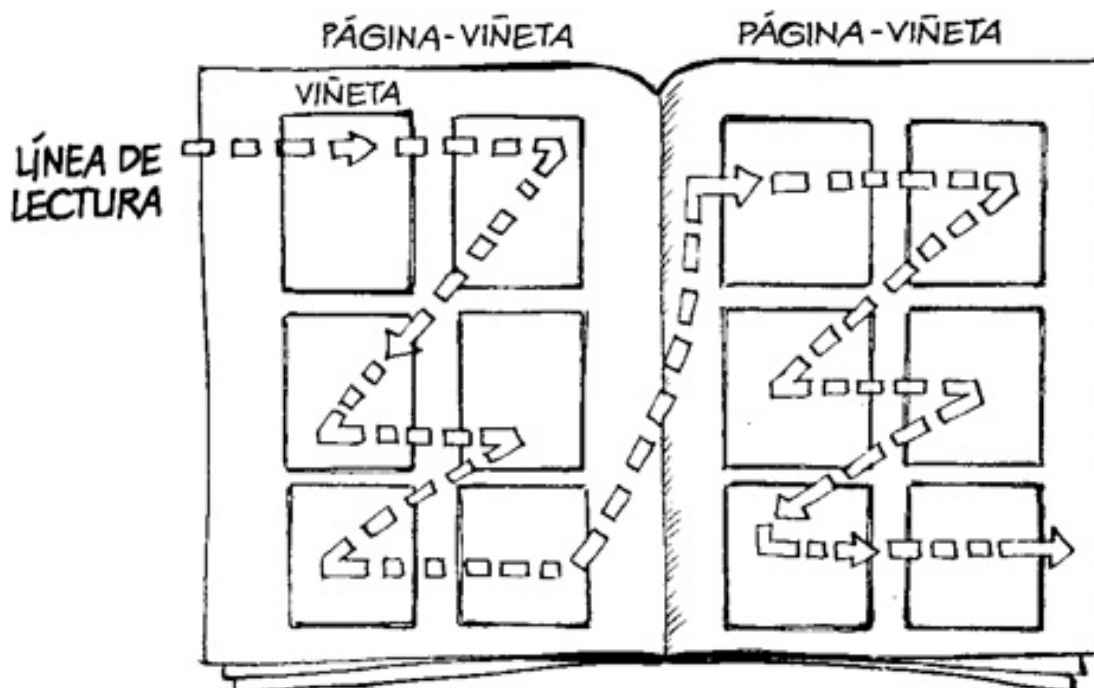
Rebélate! Laila Olivella Berrabhi. Edició 2018

Cadascuna de les vinyetes ens mostrarà part de la història, tot i que, de vegades, en valdrà una de sola perquè tingui sentit complet, com passa amb els acudits gràfics.

Les vinyetes, al seu torn, s'agruparan formant el que anomenarem seqüències. Una seqüència és un grup de vinyetes que tenen relació entre si.

Les seqüències aniran agrupades en pàgines. Les vinyetes d'una pàgina poden tenir formes i grandàries diferents.

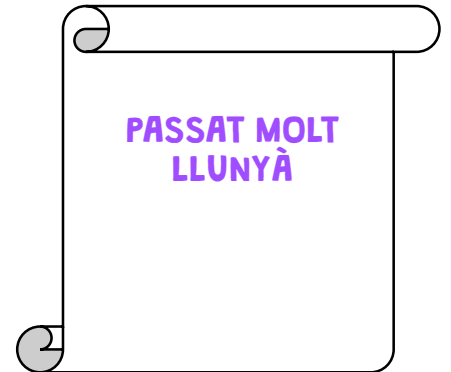
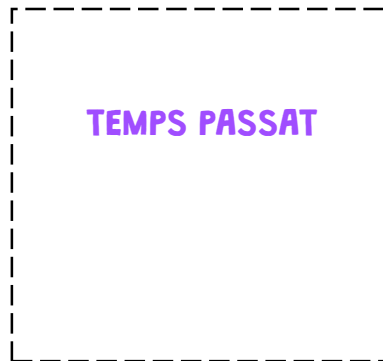
En el còmic occidental, el **sentit de la lectura** és sempre d'esquerra a dreta, i de dalt a baix.

La **línia demarcatòria** serveix per a separar les vinyetes entre si, a més pot ajudar a enriquir el significat de la historieta.

Les vinyetes amb línies demarcatòries en forma de núvols solen contenir records o esdeveniments fantàstics.

Amb línia discontinua evocuen temps anteriors, en forma de pergamí donen idea d'un passat remot.

Per descomptat, podem imaginar noves maneres d'utilitzar les línies demarcatòries de forma expressiva, com superposar-les, traspassar-les o fins i tot esborrar-les.

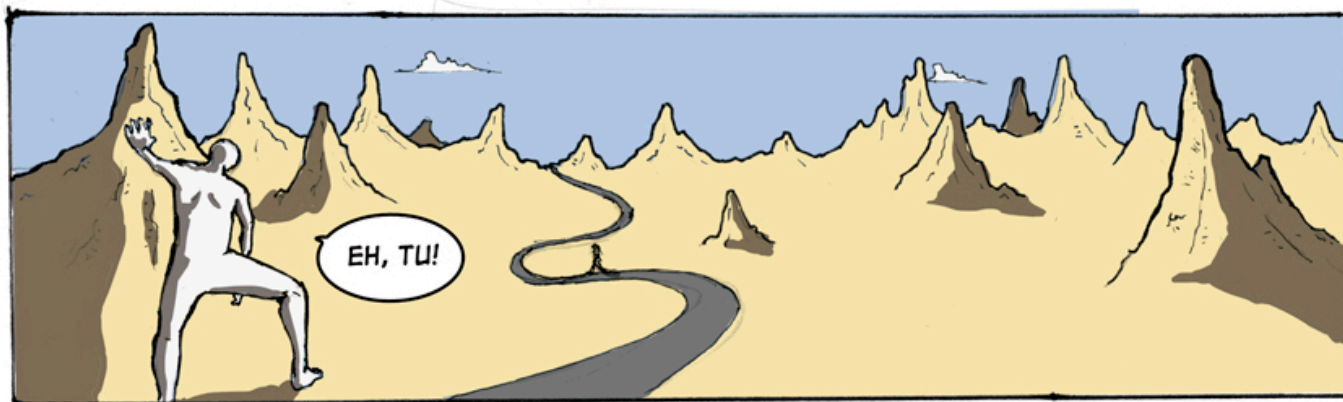

Violeta. Marta Fanega Valencia. Edició 2016

A continuació veurem diferents recursos del llenguatge del còmic que podem tenir en compte a l'hora de crear el nostre.

TIPUS DE PLANS

Depenent de l'espai representat, els enquadraments reben diferents denominacions. Aquests tenen sempre com a referència el cos humà.

El camí de la dona. Pau Esparó Larrégola. Edició 2015

GRAN PLA GENERAL O PLA PANORÀMIC

Mostra un gran escenari o una multitud. El personatge no és a l'entorn o bé queda diluït. Té un valor descriptiu i pot adquirir un valor dramàtic quan es pretén destacar la solitud o la petitesa de l'ésser humà enfront del mitjà. Així es dona més rellevància al context que a les figures que es filmen. També s'utilitza per a mostrar els paisatges.

Llibera't. Mayra Vives Pérez. Edició 2016

PLA GENERAL

Mostra un escenari ampli en el qual apareix el personatge, que ocupa entre un terç i una quarta part de l'enquadrament. Té un valor descriptiu de persones o un ambient determinat. Interessa l'acció i la situació dels personatges.

PLA SENCER

Parlem de pla sencer quan els límits superior i inferior de la vinyeta gairebé coincideixen amb el cap i els peus. Té un valor narratiu i dramàtic. En aquest tipus de pla donem valor al personatge per sobre del lloc on passa l'acció.

Reacciona! Pau Esparó Larrégola. Edició 2016

Qüestió de tothom. Alexandra Díaz Hage i Paula Díaz Hage. Edició 2017

PLA AMERICÀ

Retalla la figura pel genoll, aproximadament. És òptim en el cas d'enquadrar dues o tres persones que estan interactuant. Rep el nom d'americà perquè va aparèixer davant la necessitat de mostrar els personatges juntament amb els seus revòlvers en els westerns americans.

PLA MIG

Presenta la figura humana tallada per la cintura, de mig cos cap a dalt. Té un valor expressiu i dramàtic, però també narratiu.

Quiero decir, no hay suficiente representación. Tenemos tan pocos referentes que al salirnos mínimamente del margen, nos sentimos completamente aislados. A mi eso, ahora no me importa tanto, pero cuando tenía 12 años y veía que nadie tenía vello corporal..

Falta de representación. Daira Esther Butron Vega. Edició 2017

Rutina. Patricia Nájjar. Edició 2015

Noia anul·lada. Marta Saavedra. Edició 2015

PRIMER PLA

Enquadrament d'una figura humana des del coll. El rostre del personatge ocupa tota la vinyeta. Ens introdueix en la psicologia del personatge.

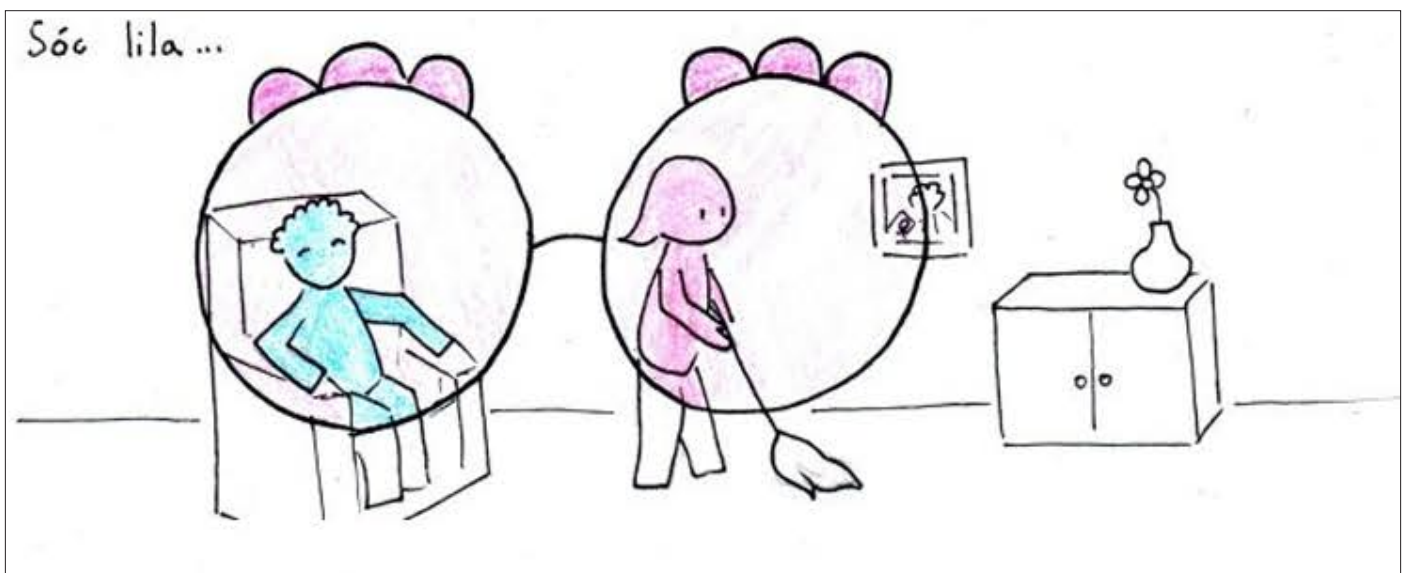
PLA DETALL

Destaca algun detall que d'una altra forma passaria desapercbut i genera en la persona lectora un major interès. Permet veure una figura, persona o objecte des de més a prop per a captar major fixació.

ANGULACIÓ

L'angulació és la inclinació des de la qual es representa o dibuixa la realitat. La persona que dibuixa adopta diferents punts de vista, com si tingués a les seves mans una càmera.

8 de març, Elisenda Baró i Lissina. Edició 2016

FRONTAL

L'angle de la suposada càmera és paral·lel a terra. S'enfoca des d'una altura mitjana, similar a l'altura dels ulls d'una persona observadora de la grandària del que es mostra.

El camí de la dona. Pau Esparó Larrégola. Edició 2015

PICAT

S'enfoca des d'una alçada superior a la dels ulls (des de dalt). Pot servir per a generar una sensació de superioritat sobre els personatges. Pot usar-se també per a empetitir personatges que estan observant una cosa més gran que ells o, simplement, que estan sent observats. En qualsevol cas, genera tensió.

CONTRAPICAT

És el contrari del pla picat. S'enfoca des d'una altura inferior a la dels ulls (des de baix). Fa sentir a qui està observant que és inferior al que s'observa. Es pot fer servir per a engrandir personatges i espais, que facin sentir a la persona que està llegint i als personatges que alguna cosa és més gran que ells. Igual que el picat, genera tensió respecte a l'enfoc frontal.

Reaccional Pau Esparó Larrégola. Edició 2016

ZENITAL

S'enfoca des de dalt amb angle agressiu. És un picat portat a la seva màxima expressió. Permet mostrar coses que estan planes respecte al terra, com en el cas de l'exemple, que afavoreix que puguem veure el mural que estan fent els personatges. L'angulació contrària a aquesta, és a dir, el contrapicat extrem, es denomina **pla nadir**.

La resposta. Lorena Jara i Núria Mochón. Edició 2015

LA REPRESENTACIÓ DEL MOVIMENT

Com que la imatge és fixa i no pot representar el moviment de manera natural, el còmic ha desenvolupat una sèrie de recursos icònics per a la representació del moviment. Aquests codis cinètics poden classificar-se de la següent manera:

TRAJECTÒRIES O LÍNIES CINÈTIQUES

Una o diverses línies s'utilitzen per a assenyalar gràficament l'espai recorregut per un objecte en un curt període de temps. Fixa't en les línies que ens indiquen la trajectòria que dibuixa en caure el paquet que aguanta la criatura de la primera vinyeta, o les línies que ens indiquen el recorregut dels llençols de dalt a baix de la torre en la segona.

La familia. Eloi Martín Rey. Edició 2016

Princesa estereotipo. Adriana Annunziata Massi Gil. Edició 2018

OSCIL·LACIÓ O VIBRACIÓ

Les línies es dibuixen seguint la forma de l'objecte que suposadament es veu agitat per un moviment vibratori o de vaivé, com la vibració de la mà a la primera vinyeta, o de rellotge a la segona.

Reacciona! Pau Esparó Larrégola. Edició 2016

Rutina. Patricia Nájjar. Edició 2015

IMPACTE

Se sol representar per una estrella irregular en el centre de la qual se situa l'objecte causant del xoc.

Reacciona! Pau Esparó Larrégola. Edició 2016

DESCOMPOSICIÓ DEL MOVIMENT

Es reproduïxen les diferents posicions del moviment mitjançant la repetició de les parts mòbils. A la primera vinyeta, no és que hi hagi tres noies, és la mateixa noia movent-se en l'espai. A la segona vinyeta passa el mateix, no és que hi hagi quatre personatges, el desdoblament dels cossos ens mostra que és un personatge fent-li una clau de karate a un altre.

Mi lucha, nuestra lucha. Valeria Bazán Molero. Edició 2018

Història d'una nena que vol fer kàrate però li diuen que el kàrate és només per a nois. Adriana Iglesias. Edició 2015

INSTANTÀNIA O IMATGE CONGELADA

Deté l'acció en un moment que determina una situació inestable o de desequilibri, desafiant les lleis de la física.

En aquesta vinyeta, l'impacte que li ha produït al personatge posar-se les ulleres liles i començar a veure el món amb perspectiva de gènere es representa congelant la imatge.

8 de març. Elisenda Baró i Lissina. Edició 2016

LÍNIES DE DESPLAÇAMENT

Acompanyen el desplaçament a manera de línies, normalment indiquen velocitat o rapidesa. Es poden utilitzar també núvols de pols, en comptes de línies.

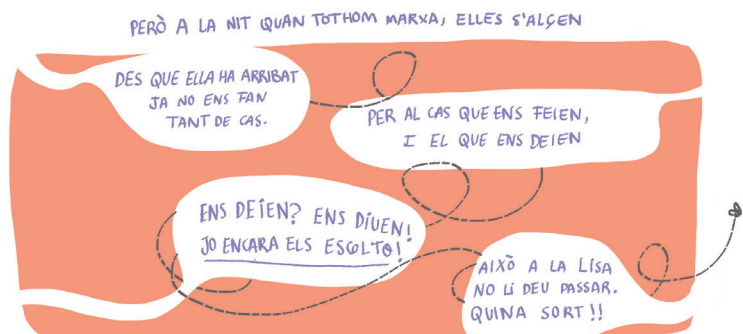
Hey, noia, mai estaràs sola! Berta Foguet i Casals. Edició 2016

Las apariencias engañan. Sonia Pau León. Edició 2017

8 de març. Elisenda Baró i Lissina. Edició 2016

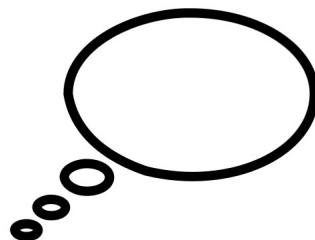
Muses. Adriana González Verdera. Edició 2018

GLOBUS DE TETX O BAFARADES

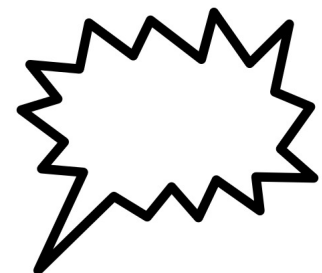
En ells s'inclou el que diu el personatge. El palet del globus apunta el personatge que parla. També serveix per a indicar de quina manera es diu, depenent de la forma en la qual es representa.

conversa o diàleg

pensament

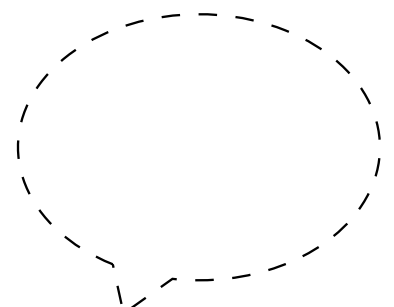
crit

somni o record

por

veu baixa

ANÀLISI D'OBRES

A continuació, veurem alguns exemples de còmics que treballen les diferents temàtiques relacionades amb els rols i estereotips sexistes així com les violències masclistes i que utilitzen estratègies i tècniques diverses per visibilitzar-les o denunciar-les.

Clica sobre els títols de les obres per veure-les.

Personatges i violències

Tu esculls el camí

Edgar Garrido Sánchez

En aquest còmic veiem com l'autor utilitza la representació del personatge per parlar dels rols i estereotips sexistes i les violències masclistes. Al principi del còmic, quan la noia està seguint el camí marcat ple de premisses sexistes i diferents tipologies de violències, el personatge té una corporalitat estereotipadament femenina: el cabell llarg i ros, el cap abaixat i la mirada clavada a terra, sense rostre i amb vestit. Quan traspasa la porta lila, que representa simbòlicament els feminismes, la seva corporalitat es transforma i deixa d'expressar els rols i estereotips corporalment assignats a la feminitat. També aixeca el cap i la mà per recuperar la veu pròpia i reivindicar la igualtat.

El còmic també és interessant perquè interpel·la la persona lectora, l'empodera amb el missatge clar del títol: "Tu, persona que llegeixes el còmic, també esculls el camí".

Rutina

Patricia Nájara

A *Rutina*, l'autora visibilitza les violències masclistes més ocultes i que conformen la base de l'iceberg de la violència, com els rols i estereotips sexistes o la cosificació femenina, i les relaciona amb la violència masclista més visible, com el control o l'assassinat.

(Sense títol)

Aura González López i Jéssica Balasch de Andrade

En aquest còmic es mostren violències masclistes que reben altres identitats de gènere també oprimides pel patriarcat i el masclisme, com les persones trans. En aquest cas, mostren la violència amb una línia que separa i binaritza la identitat a la segona vinyeta, que desapareix a l'última, quan el personatge es reafirma i expressa que el que ha de canviar són les normes socials i no ell.

No donem la mà a la violència masclista

Elisabet Nel·lo Tubau

L'autora visibilitza dones d'edats, corporalitats i formes de vestir diverses. La mà gran que

manipula els personatges representa les violències masclistes, que no sempre s'expressen de forma explícitament violenta. La sobreprotecció, els rols i estereotips sexistes o la mal anomenada "cavallerositat" són dibuixades amb mans suposadament amables que manipulen els personatges, indicant que també són violència. La forma agressiva en què presenta altres mans mostren visualment la violència que generen situacions massa sovint normalitzades, com l'assetjament sexual al carrer ("on vas tan sola?"), la violència psicològica ("no em vull enfadar", "no siguis pesada, carinyo", "que tonteta que ets") o els mites de l'amor romàntic ("no puc viure sense tu").

El còmic també és interessant perquè fa al·lusió a la responsabilitat col·lectiva per acabar amb les violències masclistes. Si tenim la capacitat de detectar les violències i negar-nos a seguir-les perpetuant, la mà gegant (les violències masclistes), deixaran de tenir poder.

Estratègies

El camí de la dona

Pau Esparó Larrègola

Aquest còmic el protagonitzen dos personatges simbòlics: una figura blanca masculinitzada i una figura humana feminitzada, que representen el patriarcat i el feminisme, respectivament. La figura blanca, al principi del còmic, és gegant, mentre que la femení és petita però està caminant. Al llarg de la història, mentre el personatge femení camina i el blanc intenta evitar-ho a partir d'amenaques o menyspreu, es va girant la truita. A l'última vinyeta, el personatge femení és el que té més força i és més gran i així es mostra com el seu missatge d'equitat i justícia ha vençut la por, les violències i les amenaces.

El paisatge contribueix a reforçar aquesta idea, ja que al principi és àrid i desert i al final és verd i ple de vida.

Violeta

Marta Fanega Valencia

A *Violeta*, un còmic de Marta Fanega, veiem com el personatge protagonista té aspiracions personals i vitals no associades als rols i estereotips femenins i com això genera una sèrie de violències. Al principi de la història, quan el personatge és un infant i mostra interès per l'astrofísica, la seva família ho ridiculitza. Per expressar com això afecta el personatge protagonista, l'autora dibuixa la següent vinyeta sense marc. Així, gràficament, veiem com Violeta s'ha quedat sense referents i sense un "marc" social favorable que incentivi la seva passió.

Llibera't

Mayra Vives

Un altre dels recursos que es poden utilitzar en el còmic és el color. La Mayra Vives, en el seu còmic *Llibera't*, el fa servir per a expressar les emocions i la situació de la protagonista: el blau del principi expressa la por i la soledat; el vermell de després, el dolor i la violència; el groc del final, la confiança i la solidaritat.

MATERIALS COMPLEMENTARIS

Clica sobre els títols dels recursos per consultar-los.

CÒMICS CONTRA LES VIOLÈNCIES MASCLISTES

▶ [Còmics contra el masclisme](#)

Catàleg de l'exposició "Còmics contra el masclisme", produïda l'any 2016 per la Regidoria de Feminismes i LTGBI de l'Ajuntament de Barcelona amb la col·laboració de la cooperativa Trama, Norma Editorial i el Col·lectiu d'Autores de Còmic. Aquest catàleg recull els continguts de l'exposició i una guia pedagògica per poder dinamitzar-los amb grups d'adolescents i joves.

▶ [Publicacions de les edicions anteriors del Premi](#)

Aquí hi trobaràs una publicació amb les obres premiades de cada edició amb les apreciacions del jurat sobre els aspectes rellevants de cada obra. Et pot ser molt útil consultar les obres premiades en les edicions anteriors de cara a crear el teu còmic!

[Edició 2015](#)

[Edició 2016](#)

[Edició 2017](#)

[Edició 2018](#)

EL FEMINISME EN VINYETES. ELS CÒMICS I LA SENSIBILITZACIÓ DE GÈNERE

▶ [Revista *Pikara Magazine*](#)

Revista que tracta tot tipus de temes socials, polítics i culturals amb una mirada feminista. A través d'aquest enllaç pots accedir a totes les entrades de la revista amb l'etiqueta "còmic".

▶ [Blog *Historia y cómic*](#)

Blog de David Fernández de Arriba, que creu fermament en el còmic com a element didàctic. A través del seu blog, fa propostes tant d'obres com d'activitats per a aprendre i/o ensenyar història llegint còmics. En aquest enllaç, hi ha totes les entrades al blog etiquetades com a "Feminismo".

▶ [“12 maneres de dibuixar el feminisme”](#)

Article a la revista *Play Ground* sobre còmics feministes.

▶ [“Las superheroínas del cómic ya no le friegan los platos a la Liga de la Justicia”](#)

Article al diari digital *Público* sobre les superheroïnes en els còmics.

▶ [Revista digital Zena](#)

Zena és una revista digital on es parla de cinema, literatura, videojocs, còmics i televisió des d'una perspectiva de gènere perquè consideren que la cultura popular és un mecanisme de difusió d'imatges, idees i estereotips sobre les capacitats i les conductes d'homes i dones. Pots llegir totes les entrades etiquetades com a “Literatura i còmics” en aquest enllaç.

▶ [Blog del col·lectiu d'autores de còmic](#)

El principal objectiu d'aquest col·lectiu és la lluita conjunta per fer del mercat del còmic un espai igualitari, on es reconegui les autores pel seu treball, pels seus mèrits, sense fer al·lusió al seu gènere o suposada “sensibilitat”.

EXEMPLES DE CÒMICS I IL·LUSTRACIONS FEMINISTES

▶ [*A very realistic love story*](#)

Còmic de l'artista Lily O'Farrell (vulgadrawings) que combat el mite de l'amor romàntic i fomenta imaginaris no sexistes i relacions de parella més lliures i equitatives.

▶ [*No me lo has pedido*](#)

Traducció al castellà feta pel diari digital *eldiario.es* de *No m'ho has demanat*, el còmic sobre les excuses dels homes amb les tasques de la llar.

▶ [*L'Heura i el misteri del llibre en blanc*](#)

L'Heura i el misteri del llibre en blanc és un conte de sensibilització realitzat per Trama SCCL i Associació Luciferases, amb la col·laboració de la Direcció de Feminismes i LGTBI, per reivindicar el paper de les dones científiques al llarg de la història, comprendre alguns dels motius pels quals no les coneixem i incentivar l'esperit científic de les nenes i els nens.

► [Instagram de Flavita Banana](#)

Flavita Banana és el nom artístic de la il·lustradora Flavia Álvarez. Ha creat un estil propi per a dibuixar personatges despullats de les seves màscares i formalitats. El seu treball destaca per la seva sinceritat, per la mescla d'emocions, cinisme i, sobretot, pel seu gran sentit de l'humor.

► [Instagram d'EsCarolota](#)

Autora de les obres gràfiques feministes *Abc feminista* i *Así son nuestras reglas*.

► [Perfil a Instagram de Lola Vendetta](#)

Lola Vendetta és l'*alter ego* de Raquel Riba Rossy, una jove il·lustradora filla dels 90 resident a Barcelona. El personatge va néixer el 2014 sota la necessitat d'expressar el que l'autora sentia cap a aquestes coses de la societat i d'alguns individus que li tocaven els ovaris. Lola Vendetta s'ha convertit en la veu del silenci de les dones. A través d'ella i dels múltiples missatges amb propostes de vinyetes que li arriben a l'autora, les dones cobren protagonisme.

► [Instagram de Tres Voltes Rebel](#)

Instagram d'Ame Soler, il·lustradora també coneguda com a Tres Voltes Rebel i autora del llibre il·lustrat *Som les netes de les bruixes que no vau poder cremar*, manifest feminista autobiogràfic que parla de diferents violències de gènere, entre les quals, la pressió estètica a l'adolescència.

► [Instagram de Moderna de Pueblo](#)

Moderna de Pueblo són Raquel Córcoles i Carlos Carerro. Ella es defineix com a una periodista i publicista addicta a les xarxes, en paraules seves: "La meua zona de confort, per dir-ho d'alguna manera, és la creativitat. Sóc la il·lustradora dels còmics i utilitzo a *Moderna* com el meu "alter ego" per a explicar tot el que ens sembla rellevant".

El Carlos es defineix com a enginyer d'organització industrial amb ànima indie: "La meua zona de confort és la tècnica i empresarial, però curiosament comencem a treballar junts en els guions i així hem funcionat fins ara".

EL CÒMIC, UN LLENGUATGE PER EXPRESSAR-NOS

▶ [Entender el cómic. El arte invisible. Scott McCloud](#)

Entender el cómic. El arte invisible és considerada l'obra definitiva sobre la teoria del còmic com a forma artística i mitjà de comunicació. Explora la definició de *còmic*, el desenvolupament històric del mitjà, el seu vocabulari i les diverses formes en les quals s'han usat aquests elements.

▶ [Blog de l'Escola Joso](#)

Escola Joso és un centre docent especialitzat en l'ensenyament del còmic i la il·lustració ubicat a la ciutat de Barcelona que col·labora amb el Premi Jove de Còmic Sant Martí des de la primera edició.

▶ [Blog de Norma Editorial](#)

Amb més de 35 anys d'història, Norma Editorial és una editorial de còmics i llibres il·lustrats independent amb seu a Barcelona. Norma Editorial col·labora amb el Premi Jove de Còmic Sant Martí des de la primera edició. Al passeig de Sant Joan número 9, hi trobareu la seva botiga.

Organitza:

Consell de Dones de Sant Martí
Districte de Sant Martí
Direcció de Feminismes i LGTBI de l'Ajuntament de Barcelona
Biblioteques de Sant Martí

Amb la col·laboració de:

Escola Joso
Trama SCCL
Norma Editorial

Edició: Districte de Sant Martí
Producció: Trama SCCL
Textos i selecció d'imatges: Núria Campdepadrós Ramos i Mireia S. Albrich
Disseny gràfic: Dani Raya Sánchez i Núria Campdepadrós Ramos
Correcció lingüística: Helena Batlle Julià

VI PREMI JOVE DE CÒMIC SANT MARTÍ

PER A LA PREVENCIÓ I ERRADICACIÓ DE LA VIOLÈNCIA MASCLISTA

barcelona.cat/premi-jove-comic-santmarti

NOMÉS
SÍ ÉS SÍ